

Козлова Катерина Віталіївна

студентка ДБТУ

e-mail: kkozlova464@gmail.com

Варипаєв Олексій Михайлович

*доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук*

e-mail: varypaev@ukr.net

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: ДУХОВНЕ ЖИТТЯ ТА ФІЛОСОФІЯ

Оригінальний митець, поет і просвітник Григорій Савич Сковорода посідає визначне місце в українській філософії XVIII ст. Основний напрямок його праці зводиться до вивчення людини та її існування. Найважливішою з усіх наук Сковорода вважав науку про людину та її щастя. Щодо цієї теми, міркування у Сковороди мають релігійно-філософський характер: вони невідривно пов'язані із зверненнями до Біблії і християнської традиції, а тому спираються на головні християнсько-світоглядні категорії: любов, віру, щастя, смерть [4].

Твори філософа наповнені своєрідною «філософією мандрівництва», самоусвідомленням людини, яка зреклася звичних мирських благ і отримала натомість здатність звертатися до Бога, а потім передавати іншим новонабуту мудру життєву поведінку. Така «гармонія життя і слова» простежується протягом усього «мандрівничого» періоду життя філософа. [1].

Григорій Савич вважав початком власного духовного життя свій сон у с. Каврай, у ніч з 23 на 24 листопада 1758 року, про що збереглося його безпосереднє свідчення. У цьому сні Сковороді ввижалося, що він розглядає найбільш загальні типи життя: придворне життя, обивательське життя та життя священнослужителя. Це сновидіння викликало в Сковороди відчуття духовної насолоди, змішаної зі страхом. Він зрозумів, що ці типи життя, між якими він так довго й марно намагався обирати є лише приманками, принадами, котрими «світ» ловить людей, збиваючи їх на манівці, відволікаючи від справжньої й істинної мети. Тому Сковорода вирішив шукати саме істину [2].

В історії релігійної філософії Григорій Сковорода займає особливе місце, отримавши ім'я «вітчизняного Сократа». Сковорода починає з радикального сумніву в усіх духовних роздумах сучасників. Він будує свій власний життєвий світ, ґрунтуючись на речах, очевидних для його «внутрішньої людини», а також на великому скарбі світу символів, альтернативного щодо «мирської» культури, а саме на «світі Біблії». Експеримент Сковороди щодо мислення «від Біблії» не передбачав побудови повноцінної метафізики Бога, людини, світу [6].

У своїй філософській системі Г. Сковорода ділить світ на три окремі світи: великий світ (Всесвіт), невеликий світ (людина), світ символів, Біблія. Кожен із цих трьох світів також має дві «натури»; матеріальну і духовну, видиму і невидиму. Через пізнання невидимої природи і, особливо, через пізнання Біблії, як світу символів, здійснюється самопізнання.

Г. Сковорода, вбачаючи в Біблії символічні образи, висловлював думку, яка лежить в основі його філософії, про необхідність вищого, духовного, алегоричного розуміння Біблії та радив читати її без поспіху, ретельно обмірковувати прочитане, аби не сприймати бездумно історії та вислови, складені в давно минулі часи. Він не приймав ні догматичного, ні буквального розуміння, вважаючи такий підхід далеким від пошуків дорогоцінної істини. На думку мислителя, щоб зрозуміти Біблію, треба подорожувати від низу до вершини. але людину треба підготувати до сприйняття Божого Одкровення у всій його повноті [3].

Процес пошуків та знаходження істини пов'язаний з тим, що людина прагне зректися тілесного, реалізувавши себе в перетворенні духу, що дає змогу людині знайти істинне власне буття. На думку Г. Сковороди, духовну людину творить шлях добра: через усвідомлення й самопізнання своєї істинної духовної природи, власного призначення у світі. Найважливішим з аспектів духовності філософ вважав дружбу та любов між людьми, моральні чесноти у їхніх стосунках.

Філософія Г. Сковороди є чудовим прикладом філософії українського духу як динамічної, здатної до розвитку і постійного вдосконалення

оригінальної системи поглядів, вірувань, надій, ідеалів, любові, честі, совісті, гідності і порядності; вона є своєрідним пошуком і визначенням українським народом свого місця в суспільно-історичному процесі, заклик до гуманізму і зрідненим людській природі дії [5].

У підсумку, каврайський сон 1758 року маркує початок нового періоду в його житті. Це був період надзвичайно інтенсивних духовних зусиль, пошуку відповідей на насущні питання і внутрішні запити духа. Саме Біблія стала вагомим джерелом пізнання, духовним імперативом, що визначали становлення Г. Сковороди як філософа, релігійного мислителя, а також сформували ціннісну орієнтацію та детермінували його спосіб мислення.

Сьогодні ми можемо беззаперечно стверджувати, що вся творча спадщина «українського Сократа» є однією великою книгою про Біблію, яку він знав, любив і виділяв з-поміж інших.

Література

1. Варипаєв О. М. Григорій Сковорода як мандрівник та національна ідентичність // IX Міжнародна науково-практична конференція «Спадщина Г. С. Сковороди: минуле та сучасне» (до 295-річчя від дня народження Г. С. Сковороди) : зб. матеріалів конференції (5–7 грудня 2017). – Харків : ХНУРЕ, 2017. – С. 33.
2. В. Чернишов. Еволюція філософських поглядів Григорія Сковороди у зв'язку з його духовною біографією. *Sententiae*, 37(1), с. 65–86.
3. Т. Шамсутдинова-Лебедюк. Біблійні наративи у творчості Григорія Сковороди. *Українознавчий альманах*. Випуск 31, 2022, с. 53-58.
4. Хомутова Я. В. Філософські погляди Г. С. Сковороди // Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених і студентів «Україна на шляху державотворення: історія та сучасність». – 2016. – С. 123.
5. Чернега М. В. Проблема духовності людини у творчості Г.С. Сковороди / М. В. Чернега; наук. кер. А. В. Сакур // *Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (26-27 квітня 2018 р., Київ)*. - К. : КНУТД, 2018. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. - С. 393-394.
6. Ю. Чорноморець. Християнський платонізм Григорія Сковороди. *Філософська думка*, 2014, № 5. С. 89.